

Klasszicizmus és tárgyiasság a szavak hűvösében

Győri László: A szó árnyéka

Győri László új verseskötete hosszú lírai hallgatás terméke, hiszen a költő az utóbbi években inkább prózaköteteivel, semmint verseivel jelentkezett.

A szó árnyéka című kötet tekinthető egy eddigi költői pálya szintézisének, ugyanakkor visszatérés a klasszicizmushoz. A kötet verseiben dominálnak a klasszikus formák, antik metrumok, habár néhány szabadverset is találhatunk az igen változatos, gazdag lírai anyagban.

Győri László megítélésem szerint legújabb kötetében sok helyen tárgyas költészetet művel, legalábbis abban az értelemben, hogy a költői beszélő számos versben eggyé válik a versekben aprólékos figyelemmel körülírt tárgyakkal, látványokkal.

Többek között a hajnal, a szőlőhegy, a mosoly, a kehely, a felni azok a látványok, tárgyak, amelyeknél a költő különös érzékenységgel időz el már rögtön a kötet elején. Olyan lírai világ ez, melyben szinte minden a költői szubjektum meghosszabításaként, kiterjesztéseként értelmezhető.

*„A gyerek az ablak elé ült,
odabent nincs hely a konyhaasztalon.
Amikor kint besötétült,
nem írta tovább a leckét félvakon.
Anyá teríteni készül
a két gyereknek, nem sir és nem jajong,
hogya ma is így, apa nélkül
billen a bögre a konyhaasztalon.”*

Győri így ír *A konyha* című versében, ahol a versvilágként szolgáló helység egyben az emlékek és az érzelmek helyszíne is. A tárgyakban, látványokban végig ott keringenek a személyes érzelmek és emlékek, így az sem mondható, hogy a költői szubjektum öncélúan vetíti bele magát a kötet verseinek minden tárgyába. A tárgyak és helyek szimbólumokká képesek emelkedni, mely szimbólumok egyetemes tartalmakat közvetítenek az olvasó felé. A kötet voltaképp költői napló, melyben minden bejegyzés közelebb visz minket ahhoz, hogy az olvasó megértse a versek mögött meghúzódó költői beszélő motivációit.

*„Azzal a baltával, ugyanazzal,
amivel most fát hasogatok.
Csuklok alá már-már öntudatlan,
amint a tőkére lecsapok.*

Így szól *A balta* című vers utolsó strófája, ahol egy olyan egyszerű, közönséges, hétköznapi tárgy, mint a balta válik egy egész emberi élet szimbólumává, a múlt és a jelen tárgyi megtestesítőjévé. Az élettelen tárgyak anyaga helyenként élő szövétté változik, mint a költő lírai testének organikus kiterjesztése. Az élettelen tárgyak anyaga helyenként élő szövétté változik, mint a költő lírai testének organikus kiterjesztése. Olykor nem könnyű olvasói feladat eldönteni, vajon az adott vers címéül vagy helyszínéül szolgáló tárgy / hely beszél, vagy pedig maga a költő, aki szemléli azt, esetleg visszaemlékezik rá. A legtöbb helyen a kettő nem választható el élesen egymástól, hasonlóan Rilke tárgyias költészetéhez, példának okáért az *Archaikus Apolló-torzó* című klasszikus vershez.

A tárgyi költészettel Győrinél együtt jár a vallomásosság is, illetve a filozofikusság, miként példának okáért *A titok természete* című költemény utolsó strófájában:

*„Amit gondolok, kitárom
sarkig, csikorog,
egymás sarka taposással
jönnek-mennek rajta által
avatatlanok.”*

A tárgyak, helyszínek, az általuk megörökített személyes emlékek olykor túllépnek az egyéni tapasztalaton, megnyitva az esetleges metafizikai-filozófiai dimenziókat. Ilyen versek például a fent idézett *A titok természete*, a *Tollak*, *A sérelem anatómiája*, *A folytatás anatómiája* vagy a Poe klasszikus versével azonos, *A holló* címet viselő intertextuális átírat. E versek képesek az egyéni tapasztalatból kiindulva bizonyos tárgyiságot magukban foglalva egyetemes filozófiai következtetésekig eljutni, ily módon Győri László költészetében még a bölcséleti líra bizonyos nyomai is felfedezhetők.

Néhány versből még a bölcselkedő jelleg is hiányzik, s az esetleges filozófiai következtetés is inkább a letisztult gondolati líra irányába mutat. Példaként említhetjük *A törpe sóhaja* című vers zárósorait:

„*Volnék bár nagyobb?
Most már így a jobb:
élek és halok
úgy ahogy vagyok.*”

Ennél egyszerűbben aligha fogalmazhatna a költő, aki miután számot vetett saját egyéni életével, képes egyetemes, letisztult következtetésre jutni, mely következtetés talán bármely olvasóhoz képes szólni, s e sorokba bármelyikünk képes lehet belehelyezkedni.

Egy olyan lírai pályát összegző kötet, mint *A szó árnyéka* természetesen nem nélkülözheti az úgynevezett nagy verseket sem. Megítélésem szerint a kötetnek ilyen kiemelkedő, olykor látomásos emlékképekből építkező, a tárgyiasság fegyelmezett határait szétfeszítő darabok a *Rettenet*, *A működés gyönyöre*, *A nyersanyag sóvárgása* vagy a *Vén más vén bürök*.

„*Hamuvá leszek én is
vén más vén bürök
veletek békülök
szempillám húnym béke van
vén vályogházamban vastag kérgű házban
minden végtelen minden határtalan.*”

Ezek a *Vén más vén bürök* című vers zárósorai, ahol a halál nem csupán az egyéni, mondhatni rilkei saját halál élményeként jelenik meg, hanem egyúttal kozmikus élményként, az univerzumként való egyesülésként is. Itt már nem csupán valamely konkrét tárgyra irányul a költő szava és válik eggyé vele, hanem egyetemes perspektívából, mintegy az emberi létezésen túlról szól olvasójához. Onnét, ahol már minden letisztult, onnét, ahonnan nincs visszaút, de a költészet talán mégis képes még a világok határait átlépni is.

A kötet utolsó verse stílszerűen *A látvány* címet viseli, utalva talán azokra a látványokra is, melyekkel a kötet során oly sokszor eggyé vált.

„Szenny van a szóban, szenny van a járdán,
szívben.
Ó, szabadság, hol az ábránd
innen?”

E kérdést teszi fel a költő utolsó versének utolsó soraiban. A választ persze már nekünk, olvasóknak kell minderre megadni, s e válasz talán nem más, mint maga a kötet egésze, az ötven többnyire kötött, klasszicizáló formában íródott vers, melyben a költő szenvedélyesen, ugyanakkor fegyelmezetten válik eggyé az őt övező világgal, s mesteri módon használja fel az élettelen tárgyakat, kül- és beltereket arra, hogy saját lelkivilágát közvetítse felénk.

Úgy vélem, *A szó árnyéka* többek között azért lehet fontos darabja a kortárs magyar költészetnek, mert szerzője egyrészt visszatér a klasszikus, posztmodern korunkban talán kissé elfeledett lírai beszédmódokhoz, mint a vallomásos líra, a tárgyias költészet és a filozófiai mélység, ugyanakkor mindezt egyéni és hiteles módon teszi. Ezen egyéni és hiteles lírai megnyilvánulásoknak köszönhetően Győri László klasszicizáló hangnem és kivételes formakultúrája mellett ízig-vérig mai költő, akinek új kötete mindenképpen a kortárs magyar költészet figyelemre méltó, olvasásra érdemes darabja.

(2009, Kalligram Kiadó, 152 oldal, 2000 Ft)